

Bejelentkezés: felhasználónév

•••••

OK

[Regisztráció](#) [Elfelejtett jelszó](#)[Címlap](#)[Hírek](#)[Publikációk](#)[NKA adattár](#)[Események](#)[Házak](#)[Belsőépítészet](#)[Továbbképzés](#)

Az 1950-es évek építészeti hagyatéka: a műemlékvédelem alatt álló pécsi Olympia étterem

pestimonika

2016. november 23.

A pécsi Olympia étterem azon kevés II. világháború után készült épületünk közé tartozik, mely műemléki védelem alatt áll. Kiemelkedő építészeti értéke ellenére pusztuló emlékünknél, aminek egyik oka, hogy a szakma erőfeszítései ellenére ez az építészeti stílus még mindig nem nyerte el méltó megítélését a köztudatban.

A Lechner Tudásközpontban belül működő Dokumentációs Központ által őrzött terv-, film- és fotótári gyűjteményben található a 20. század második felének magyar építészetére vonatkozó források jelentős része. A felajánlásokból, hagyatékokból és megszűnő, átalakuló tervezővállalatok archívumából jelenleg is bővülő állományában többek között olyan fontos építészirodák tervei kutathatók, mint az Általános Épülettervező Vállalat, a Budapesti Városépítési Tervezőiroda, a Dél-dunántúli Tervező Vállalat, az Ipari Épülettervező Vállalat, a Győri Tervezőiroda, a Tervezésfejlesztési és Típustervező Vállalat, az Út-Vasút Tervező Vállalat, valamint a VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság. Gádos Lajos Olympia éttermének tervdokumentációja az Általános Épülettervező Vállalat anyagával került a Lechner Tudásközpont gyűjteményébe. Az étterem itt őrzött kiviteli tervanyaga tartalmazza az épület szöveges leírását, az építészeti terveket és a berendezésből egy szék tervét.

Gádos Lajos életrajzának rekonstruálásakor a Magyar Építészeti Múzeumnak adományozott

A szerző legújabb cikkei:

[Az építész, akit a világon mindenki így ismer: CF tanár úr](#)

[„...rá tudja nyomni a mások eszméire is a saját zsenialitása bélyegét”](#)

[Európa városai Tallinnban találkoztak](#)

[La Chaux-de-Fonds-tól Csandígarh-ig](#)

[Új pályázat városoknak!](#)

[Kérdőív az építészeti pályázatokról](#)

["A múlt időknek reánk maradt céhmestere"](#)

[Kazincbarcika, a színes város](#)

[Költészet vasbetonból](#)

[Magyarországról ketten is bekerültek az URBACT „Good Practice” városai közé](#)

[Nagyvonalú egyszerűség – Nyaralók a Kotsis-fivérektől](#)

[Felmérés a hazai BIM helyzetről](#)

[Az Aranypart aranykora](#)

[belsőépítészet](#) [beruházás](#) [Budapest](#) [Egyesült Államok](#)
[Egyesült Királyság](#) [építészet](#) [Épület](#) [épületek](#) [fa](#)
[fejlesztés](#) [felhőkarcoló](#) [felújítás](#) [fuga](#) [hír](#) [irodaház](#) [Japán](#)
[kiállítás](#) [Kína](#) [Lechner Tudásközpont](#) [London](#) [műemlék](#)
[Múzeum](#) [pályázat](#) [rendezvény](#) [Spanyolország](#) [stadion](#)
[tervek](#) [Városliget](#) [zaha hadid](#)

visszaemlékezéseⁱ nyújtják az elsődleges forrást. 1911-ben született Erzsébetfalván, 1926-tól az Iparművészeti Iskolán tanult bútortervezést, 1929-től a stuttgarti Technische Hochschule diákja volt, 1930-tól a düsseldorfi akadémián tanult építészetet. Hazatérve, a '30-as évek második felében megkezdte szerteágazó tervezői tevékenységét. Épületek, bútorok, kirakatok és kiállítások tervei maradtak fenn ebből az időszakból. 1932-től az Iparművészeti Iskolán tanított a dessau Bauhaus iskola elvei alapján oktató Kaesz Gyulávalⁱⁱ. Ekkor Kozma Lajos, később Kaesz Gyula tervezőirodájában dolgozott. A Németországban és itthon szerzett tapasztalatait a háború utáni évtized lakás és bútor típustervezésében hasznosította. A Preisich Gáborral 1946–1949 között közösen vezetett tervezőiroda irányítása mellett részt vett az Országos Építésügyi Kormánybizottság, az Építéstudományi Központ, majd a Magasépítési Tervező Intézet munkájában. Ekkor tervezte azt a függőfolyosós épületípust, ami alapján a csepeli Béke téren, Salgótarjánban és Kaposváron épült fel egy-egy lakóház. 1949–57 között a Középülettervező Vállalat igazgatója, 1957-től pedig az Általános Épülettervező Vállalat főépítésze volt. A '30-as évektől egészen haláláig tanított az Iparművészeti Iskolában és a Budapesti Műszaki Egyetemen. Számos szakmai szervezet tagja volt, elméleti munkái könyvekben jelentek meg, ám jelen írás terjedelme sajnos nem engedi meg ezek további részletezését.

A magyar építészet több korszakán átívelő, sokrétű életművéből a megvalósult alkotásokból csupán nagy vonalakban állítható össze épületlista. Az Olympia étterem tervezését közvetlen megelőző és követő években alkotott művei a Szinkron Műterem, a brüsszeli világkiállítás magyar pavilonja és a Pécsi Orvostudományi Egyetem Klinikai Főépülete. A két előbbiért 1953-ban, majd 1958-ban Ybl-díjat kapott. Tehetségét mi sem bizonyítja jobban, minthogy ezeket teljesen eltérő – szocreál és modern – stílusban tervezve részesült a korszak legmagasabb szakmai díjában. Mindezt az utókor megítélése is igazolja: az Országos Műemlékvédelmi Hivatal 2000-ben kiadott kiállítási katalógusának szerzőiⁱⁱⁱ a ma számon tartott, II. világháború után saját, vagy társtervezésben készülő összes munkáját műemléki védelemre méltónak tartja. A katalógus listájából jelenleg a MÉMOSZ-székház, :

Szinkron Múterem és az Olympia étterem védett műemlék.^{iv}

A pécsi Olympia éttermet Gádoros Lajos 1957 szeptemberében kezdte tervezni ifjabb Módos Ferencel. A statikus tervező Marossy Ferenc volt, a belsőépítészeti kialakítás Fekete György tervei alapján készült. Az étterem Pécs nyugati területén, az új, „Nyugati városrészként” is nevezett Uránváros parkos környezetében, a mai Esztergár Lajos utcában épült fel 1957-ben a Pécsi Uránércbánya Vállalat megnyitására a város nyugati területeinek kiépülése az olyan korabban kiemelt állami vállalkozások között volt, mint Dunaújváros, vagy a közeli Komló új városrészeinek létrehozása. Az ÁÉTV Uránváros számos típusházának építkezésében generáltervező volt. Az itteni munkáik közül kiemelkedő volt ezen kívül a Pécsi Orvostudományi Egyetem klinikája, ami akkor igen korszerűnek számított, és szintén Gádoros Lajos tervezte.

Az éttermek és cukrászdák a munkásosztálynak új kikapcsolódási lehetőséget biztosítottak. Ezt egészítette ki az a szintén új szituáció, hogy a dolgozó nők háztartásra fordított ideje drasztikusan lecsökkent, és megnőtt az igény a kifőzdék és az éttermek iránt. Ahogyan arra Borbíró Tamás az épület ismertetésekor rámutat, a II. világháború előtti társadalom polgári életmódjának egyik eleme került új közegbe, és az ennek során kialakult új stíluskövetelmények miatt izgalmas, úttörő művészi feladat elé állította az építészeket^v. Az előírt építészeti programnak megfelelően^{vi} az Olympia egy építményen belül négy részből, egy közös előtérbe megközelíthető nagy alapterületű étteremből és kisebb cukrászdából, egy saját bejáratú söntésből, valamint ezeket egy tálalófolyosóval összekötött, a főút felé a hátsó bejáratnál nyíló kiszolgáló helyiségek sorából áll. Az épület része volt a teraszon elhelyezett, különálló, üveg táncpavilon. A cukrászüzem és a konyha elkülönült egymástól, mivel tervezésébe bealkulálták, hogy később ezeket külön álló cégek is üzemeltetni tudják.

Az együttes egy kisebb dombon kapott helyet, az egyes vendéglátó egységeket közös terasz fogta össze. Míg a nagy üvegfelületek a külső zöld területet és a belső tereket nyitották egybe, a rusztikus támfallal körülvett

terasz kiegyenlítette a telek felszínét, s mellékesen pódiumra is állította a szórakozóhelyet. A helyválaszt ígéretes kezdeményezés volt, mivel az eredeti beépítéstervben a szomszéd telken egy közfürdőt terveztek, kiteljesítve a terület rekreációs egységét. Ez az egység építészetiileg is megvalósult volna: a két épület egyes tömegei összezsengtek. Ám a terv az étterem kivitelezése közben megváltozott, a fürdő nem épült fel.

Az étterem épülete a homlokzaton és az enteriőrökben is megmutatott szerkezetével, lapos tetejével, egymástól világosan megkülönböztetett tömegeivel modern stílusú volt, illeszkedett a közvetlen szomszédjában már megépült lakóházakhoz. A magyar építészek 1957-re már elhagyták az '50-es évek elején rájuk kényszerített szocreál stílust, s újra a modern formakincsből indultak ki. Ismerve szakmai karrierjét feltehetően Gádoros Lajosnak sem jelentett a modernhez való visszatérés nehézséget. Viszont építőiparunk igen elmaradott volt, és a tervezőknek olyan korlátokkal kellett szembenéznük, mint az előregyártás fejletlensége és az anyaghiány. A hazai megvalósult épületek többsége igen szerény méretű volt. Maga Gádoros is ír ezekről a körülményekről: egyik ekkor keletkezett cikkében az általa is szívesen használt üvegtáblák alkalmazásának nehézségeiről számol be^{vii}, visszaemlékezésében pedig a brüsszeli magyar pavilon gördülékeny építése és az ott megismert anyagok magas minősége felett időzik.^{viii}

Eddig ismert írásaiban nem kerül szóba, hogy az Olympia milyen kapcsolatban állt a korábban, 1956 tavaszán építészcsoportja által az 1958-as brüsszeli világkiállításra tervezett, s Gádoros Lajos személyes felügyelete mellett kivitelezett magyar pavilonnal, ám az építészeti megoldások párhuzama egyértelmű. A pavilon étteremét és cukrászdáját homlokzatuk teljes magasságában ablakok nyitották meg, a cukrászda ferde, a homlokzat elé kilépő tetőkialakítása, látszó pillérei és rusztikus kő lépcsőkorlátja is rokoníthatók : Olympiáéval. Az alapanyagok kivételével a nyolcszög alaprajzú, ismeretlen funkciójú sáornak a pécsi táncpavilon a pontos mása. Nem tudni, hogy a hasonlóság mögött milyen szándék állhatott. A brüsszeli részvétel 1958-ban, az 1956-os forradalom után igen fontos, konszolidációt hangsúlyozó

diplomáciai üzenettel bírt. Lehetséges, hogy a megbíz vagy a tervező a világkiállításra ki nem jutó átlagembernek kívánta hazahozni a pavilon egy részét és az a felvetés is megállja a helyét, hogy építésként Gádoros Lajos hasonló feladatra hasonlót alkotott.^{ix}

A modern stílustól eltér a főbejárat előtt álló Borsos Miklós körplasztika és Paál Miklós három domborművével díszített homlokzat. A művészi alkotások alkalmazása valóban az '50-es évek első felében vált kötelezővé, ám Gádoros a MÉMOSZ-székház tervezésekor is beemelte a társművészeteket, és egy 1961-es nyilatkozatában kiállt azok szabadon választhatósága, valamint fontossága mellett.^x

Az Olympia étterem 2006 óta műemlék. Ám e jelentő 20. századi építészeti emlékünkhöz a műemléki védelem ellenére folyamatosan pusztul. Teraszai elhanyagoltak a táncpavilonból már csak a betonpillérek maradtak meg. Jelen állapotában a Cseh Tamás által megénekel pezsgő szórakozóhelynek otthont adó együttes csupán árnyéka régi önmagának. Az épületben a konyha és a cukrászda bár funkciót váltott, eredeti berendezése elpusztult. Szerencsére a használat ez esetben is biztosítja az alapvető karbantartást. A tervezést dicséri hogy meg tudott felelni az eredeti kiírásnak, és az egymástól szétválasztott egységek működőképesek.

Sztankovics Sarolta – Lechner Tudásközpont

[i] RÓKA E. 1995. 'Gádoros Lajos. Gádoros Lajos (1910-1991). Önéletrajz. Részletek. A hagyaték főbb tételei' in: HAJDÚ V. – PRAKFAI E. *Lapis Angularis. Források a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményéből*. Budapest, 347-373.

[ii] MEZEI O. 1981. *A Bauhaus magyar vonatkozásai: előzmények, együttműködés és kisugárzás*. Budapest.

[iii] LŐVEI P. 2000. *A műemlékvédelem tárgyaló körei*. Budapest. 74-90.

[iv] <http://www.muemlekem.hu/muemlek> (2016.02.10. 14:39)

[v] BORBIRÓ T. 1961. 'A pécsi „Olympia” étterem' in: *Magyar Építőművészet* 1961/1, 2.

[vi] BORBIRÓ T. 1961. 'A pécsi „Olympia” étterem' in: *Magyar Építőművészet* 1961/1, 2.

[vii] GÁDOROS L. 1958. 'Üveg az építőiparban.' in: *Magyar Építőipar* 1958/7, 283.

[viii] RÓKA E. 1995. 'Gádoros Lajos. Gádoros Lajos (1910-1991). Önéletrajz. Részletek. hagyaték főbb tételei' in: HAJDÚ V. – PRAKFAI E. *Lapis Angularis. Források a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményéből*. Budapest, 367.

[ix] Pesti Monika, szakújságíró szíves szóbeli közlése alapján.

[x] s.a. *Művészet* 1961. november 18-19.

Felhasznált irodalom

BORBIRÓ T. 1961. 'A pécsi „Olympia” étterem' in: Magyar Építőművészet 1961/1, 22-26.
GÁDOROS L. 1958. 'Üveg az építőiparban.' in: Magyar Építőipar 1958/7, 281-286.
GÁDOROS, L. 1959. 'Magyarország' in: Magyar Építőművészet 1959/1-2, 54-67.
GÁDOROS, L. 1961 'Pécs, nyugati városrész, „Olympia” étterem' in: Magyar Építőipar 10/1, 35.
GYŐR, A. 2006. 'Szocreál műemlékek Magyarországon. Félelem és védelem' in: Műemlékvédelem 50/5, 207-214.
LŐVEI P. 2000. A műemlékvédelem táguló körei. Budapest.
MEZEI O. 1981. A Bauhaus magyar vonatkozásai: előzmények, együttműködés és kisugárzás. Budapest.
RÓKA E. 1995. 'Gádos Lajos. Gádos Lajos (1910-1991). Önéletrajz. Részletek. A hagyatéék főbb tételei' in: HAJDÚ V. – PRAKFALVI E. Lapis Angularis. Források a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményéből. Budapest, 347-373.
s.a. Művészet 1961. november 18-19.

Képek forrása

Archív fotók: Forster Központ, Magyar Építészeti Múzeum

Tervrajzok: Lechner Tudásközpont, Dokumentációs Központ

Mai fotók: Nagy Krisztina, Forster Központ

 [Üzenet a szerzőnek](#)

 [Cikk küldése](#)

 [Nyomtatás](#)

 [Vissza a lap tetejére](#)

Kérjük értékelje a cikket: -2: ☐ -1: ☐ 1: ☐ 2: ☐ [Elküld](#) Összesen: 5 (3 szavazatból)

Hozzászólások:

(Csak teljes jogú tagok szólhatnak hozzá a cikkekhez!)

Eddig még nem érkezett hozzászólás.

[Médiaajánlat](#) |